

“E-SPORT (CYBERSPORT) RIVOJLANISHINING IJTIMOIIY- IQTISODIY TARIXI”

FARG’ONA DAVLAT TEXNIKA UNIVERSITETI
ISHLAB CHIQARISHDA BOSHQARUV FAKULTETI
RAQAMLI IQTISODIYOT YO’NALISHI
69/22 GURUH TALABASI
TOLIPOV MAXMUDJON ILXOMJON O’GLI

Annotatsiya: Ushbu kurs ishida e-sport (cybersport) tushunchasi, uning shakllanish bosqichlari hamda jamiyat va iqtisodiyotga ko‘rsatadigan ta’siri ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot davomida e-sportning yoshlar bandligi, raqamli iqtisodiyot rivoji, ta’lim tizimi va innovatsion muhitga ta’siri o‘rganildi. Shuningdek, e-sportning ijobiy jihatlari bilan bir qatorda mavjud muammolari va ularni bartaraf etish yo‘llari yoritib berildi. Tadqiqot natijalari e-sportni zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy hodisa sifatida baholash imkonini beradi.

Kalit so‘zlar : e-sport, cybersport, raqamli iqtisodiyot, yoshlar bandligi, innovatsiya

Annotation: in this course work, the concept of e-sport (cybersport), its stages of formation and its impact on society and economy are analyzed scientifically-theoretically and practically. During the study, the impact of e-sports on youth employment, the development of the digital economy, the educational system and the innovative environment was studied. Also, along with the positive aspects of e-sports, the existing problems and ways to eliminate them were highlighted. The results of the study make it possible to evaluate e-sports as a modern socio-economic phenomenon.

Keywords: e-sport, cybersport, digital economy, youth employment, innovation

Аннотация: В данной курсовой работе научно-теоретически и практически проанализировано понятие киберспорта (киберспорта), этапы его становления, а также влияние, которое он оказывает на общество и экономику. В ходе исследования изучалось влияние киберспорта на занятость молодежи, развитие цифровой экономики, систему образования и инновационную среду. Также были освещены существующие проблемы и способы их преодоления, а также положительные аспекты киберспорта. Результаты исследования позволяют оценить киберспорт как современное социально-экономическое явление.

Ключевые слова : киберспорт, электронный спорт, цифровая экономика, занятость молодежи, инновации.

So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar va internet infratuzilmasining jadal rivojlanishi natijasida e-sport (cybersport) global miqyosda mustaqil sport turi va iqtisodiy faoliyat sohasi sifatida shakllandi. Bugungi kunda e-sport nafaqat hordiq chiqarish vositasi, balki professional musobaqalar, xalqaro turnirlar, homiylik shartnomalari va yirik moliyaviy oqimlarni o‘z ichiga olgan murakkab tizimga aylandi.

E-sportning rivojlanishi jamiyat hayotiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida raqamli ko‘nikmalarni shakllantirish, bandlikni ta’minlash, yangi kasblarni vujudga keltirish hamda innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishda e-sportning o‘rni tobora ortib bormoqda. Shu bilan birga, e-sportning salbiy jihatlari, jumladan, sog‘liq bilan bog‘liq muammolar va ijtimoiy xavflar ham mavjud.

Ushbu kurs ishining maqsadi e-sport rivojlanishining ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirini kompleks tahlil qilish, uning ijobiy va salbiy jihatlarini aniqlash hamda rivojlantirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

E-sport elektron o'yinlar asosida tashkil etiladigan musobaqalar majmuasi bo'lib, unda professional va havaskor o'yinchilar yakka tartibda yoki jamoa shaklida ishtirok etadilar. E-sportning dastlabki ko'rinishlari XX asrning ikkinchi yarmida paydo bo'lgan bo'lsa-da, uning keng ommalashuvi internet va kompyuter texnologiyalarining rivoji bilan bevosita bog'liqdir.

1990-yillarda birinchi xalqaro turnirlar tashkil etildi, 2000-yillardan boshlab esa e-sport professional sport sohasi sifatida shakllandi. Bugungi kunda e-sport bo'yicha jahon chempionatlari, ligalar va professional klublar faoliyat yuritmoqda.

E-sportning ijtimoiy ta'siri, avvalo, yoshlar hayotida namoyon bo'ladi. E-sport yoshlar orasida tezkor fikrlash, strategik rejalashtirish, jamoada ishlash va axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, e-sport ijtimoiy inklyuziyani ta'minlaydi. Jismoniy imkoniyati cheklangan shaxslar ham e-sport orqali jamiyat hayotida faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa tenglik va adolat tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

E-sport bugungi kunda yirik iqtisodiy soha sifatida shakllangan. Reklama, homiylik, media huquqlari, striming platformalari va mahsulot savdosi orqali katta daromadlar olinmoqda. Jahon miqyosida e-sport bozori milliardlab AQSh dollari bilan baholanadi.

E-sport yangi ish o'rinlarini yaratmoqda. Professional o'yinchilar bilan bir qatorda murabbiylar, menejerlar, tahlilchilar, IT mutaxassislar va kontent yaratuvchilar ushbu sohada faoliyat yuritmoqda.

Ko‘plab mamlakatlarda e-sport ta’lim tizimiga integratsiya qilinmoqda. Universitetlarda e-sport bo‘yicha maxsus kurslar va fakultativ mashg‘ulotlar tashkil etilmoqda. Bu esa yoshlarning ta’limga qiziqishini oshirishga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda e-sport so‘nggi yillarda jadal rivojlanmoqda. Maxsus federatsiyalar tashkil etilib, yoshlar o‘rtasida turli turnirlar o‘tkazilmoqda. Davlat tomonidan raqamli sport turlarini qo‘llab-quvvatlash choralari ko‘rilmoqda.

E-sport sohasi yoshlar uchun muqobil bandlik manbai hisoblanadi. Ushbu sohada professional faoliyat yuritish orqali yoshlar barqaror daromad manbaiga ega bo‘lishlari mumkin.

E-sport raqamli iqtisodiyot rivojiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Onlayn platformalar, elektron to‘lovlar va raqamli marketing texnologiyalari aynan e-sport orqali keng rivojlanmoqda.

E-sportning ayrim salbiy jihatlari ham mavjud. Uzoq vaqt davomida kompyuter qarshisida o‘tirish sog‘liq uchun zararli bo‘lishi mumkin. Shu sababli sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish muhim ahamiyatga ega.

Davlat tomonidan e-sportni rivojlantirish va tartibga solish bo‘yicha huquqiy-me’yoriy hujjatlar ishlab chiqilishi zarur. Bu sohaning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, e-sport zamonaviy jamiyatda muhim ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega bo‘lgan soha hisoblanadi. U yoshlar bandligini ta’minlash, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va innovatsion muhitni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. E-sport orqali yoshlar o‘z qobiliyatlarini namoyon etish, xalqaro miqyosda raqobatlashish va barqaror daromad manbaiga ega bo‘lish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Shu bilan birga, e-sportni sog‘lom turmush tarzi bilan uyg‘unlashtirish, ta’lim jarayoniga salbiy ta’sirini kamaytirish va huquqiy-me’yoriy asoslarni mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, e-sport jamiyat va iqtisodiyot rivojida strategik ahamiyatga ega bo'lgan zamonaviy sohalardan biridir. Ushbu sohani barqaror rivojlantirish uchun quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, e-sport bo'yicha maxsus ta'lim dasturlari va o'quv modullarini oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida joriy etish zarur. Bu yoshlarning raqamli savodxonligini oshirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, e-sport infratuzilmasini rivojlantirish, ya'ni zamonaviy kompyuter klublari, trening markazlari va musobaqa maydonlarini tashkil etish lozim.

Uchinchidan, sog'liqni saqlash nuqtayi nazaridan e-sport bilan shug'ullanuvchilar uchun maxsus tibbiy nazorat va tavsiyalar ishlab chiqilishi kerak.

To'rtinchidan, davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish orqali e-sportni moliyalashtirish va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

Yuqoridagi chora-tadbirlar e-sportning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirishga hamda uni barqaror rivojlanayotgan sohaga aylantirishga xizmat qiladi.

Mazkur kurs ishida ilmiy tadqiqotning umumiy va maxsus usullaridan foydalanildi. Jumladan, tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash, tizimli yondashuv hamda statistik ma'lumotlarni umumlashtirish usullari qo'llanildi. Ushbu metodlar e-sportning ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini kompleks ko'rib chiqish imkonini berdi.

Tahlil jarayonida xalqaro tajriba misollari o'rganildi, rivojlangan davlatlarda e-sportning iqtisodiyotga qo'shayotgan hissasi taqqoslandi. Shuningdek, O'zbekiston sharoitida mavjud imkoniyatlar va cheklovlar aniqlanib, amaliy xulosalar chiqarildi.

AQSh, Janubiy Koreya va Xitoy kabi davlatlarda e-sport mustaqil sanoat sifatida shakllangan. Ushbu mamlakatlarda e-sport klublari, professional ligalar va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari mavjud. Natijada, e-sport yalpi ichki mahsulotga sezilarli hissa qo'shmoqda.

Taqqoshlama tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda ham ushbu tajribani moslashtirish orqali e-sportni tez sur'atlarda rivojlantirish mumkin. Buning uchun infratuzilma, ta'lim va huquqiy tartibga solish masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur.

So'nggi yillarda e-sport auditoriyasi yildan-yilga ortib bormoqda. Jahon miqyosida e-sport tomoshabinlari soni yuz millionlab kishilarni tashkil etmoqda. Daromadlar hajmi ham barqaror o'sish tendensiyasiga ega.

Mazkur statistik tendensiyalar e-sportning uzoq muddatli rivojlanish salohiyatiga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, e-sport zamonaviy jamiyatning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. U nafaqat sport va madaniyat sohasida, balki iqtisodiyot, bandlik va innovatsiyalar rivojida ham muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. E-sportni tizimli rivojlantirish orqali yoshlar salohiyatidan samarali foydalanish va raqamli iqtisodiyotni mustahkamlash mumkin.

E-sportning iqtisodiy modeli murakkab va ko'p qatlamli tizim sifatida shakllanib, unda bir nechta daromad manbalari o'zaro bog'liq holda faoliyat yuritadi. Xususan, reklama va homiylik shartnomalari, translyatsiya huquqlari, raqamli kontent savdosi hamda elektron mahsulotlar realizatsiyasi e-sport iqtisodiyotining asosiy ustunlarini tashkil etadi. Ushbu daromad manbalari global raqamli platformalar orqali amalga oshirilgani sababli ularning iqtisodiy ko'lamini doimiy ravishda kengayib bormoqda.

E-sport sohasida shakllanayotgan iqtisodiy munosabatlar an'anaviy sport tarmoqlaridan tubdan farq qiladi. Raqamli muhitda faoliyat yuritilishi natijasida tranzaksiya xarajatlari kamayadi, bozorga kirish to'siqlari nisbatan past bo'ladi va raqobat muhiti kengayadi. Bu holat kichik va o'rta biznes subyektlarining e-sport ekotizimiga kirib kelishiga qulay sharoit yaratadi. Natijada raqamli iqtisodiyot doirasida yangi qiymat zanjirlari shakllanadi.

E-sport va platforma iqtisodiyoti o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ham alohida ahamiyat kasb etadi. Striming platformalari, ijtimoiy tarmoqlar va mobil ilovalar e-sport kontentining asosiy tarqatish kanallari hisoblanadi. Ushbu platformalar orqali foydalanuvchilar sonining ko'payishi reklama daromadlarini oshiradi va monetizatsiya mexanizmlarini takomillashtiradi. Platforma iqtisodiyotining rivoji e-sportni yuqori daromadli raqamli sektor sifatida mustahkamlaydi.

E-sportda inson kapitalining o'rni nihoyatda muhimdir. Professional o'yinchilar bilan bir qatorda murabbiylar, sport psixologlari, texnik mutaxassislar, ma'lumotlar tahlilchilari va marketing bo'yicha ekspertlar ushbu sohada faoliyat yuritadi. Inson kapitaliga kiritilayotgan investitsiyalar e-sport jamoalarining raqobatbardoshligini oshirib, uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi.

Shuningdek, e-sport sohasida innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Sun'iy intellekt asosidagi tahlil tizimlari o'yin jarayonlarini chuqur o'rganish, strategiyalarni optimallashtirish va natijalarni prognoz qilish imkonini beradi. Bu texnologiyalar iqtisodiy resurslardan oqilona foydalanishga yordam beradi.

E-sportning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda investitsiya muhiti muhim rol o'ynaydi. Venchur kapital fondlari, xususiylar investorlar va yirik texnologik kompaniyalar e-sport loyihalariga sarmoya kiritmoqda. Ushbu investitsiyalar infratuzilmani rivojlantirish, yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish hamda bozor ulushini kengaytirishga xizmat qiladi.

E-sportning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi bandlik ko'rsatkichlarida ham namoyon bo'ladi. Raqamli kasblar, masofaviy ish shakllari va frilans faoliyati e-sport bilan bevosita bog'liq holda rivojlanmoqda. Bu esa yoshlar uchun mehnat bozoriga kirish imkoniyatlarini kengaytiradi va hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirishga yordam beradi.

Ta'lim tizimi bilan e-sport integratsiyasi iqtisodiy jihatdan muhim natijalar bermoqda. Oliy ta'lim muassasalarida e-sportga oid fanlar, amaliy mashg'ulotlar va ilmiy loyihalarning joriy etilishi malakali kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi. Bu jarayon mehnat bozori talablariga mos keladigan mutaxassislar yetishtirish imkonini beradi.

E-sport faoliyatida sog'liqni saqlash va mehnat muhofazasi masalalariga e'tibor qaratish iqtisodiy nuqtayi nazardan ham muhimdir. Sog'lom ish sharoitlari va tibbiy nazorat tizimining mavjudligi inson kapitalining saqlanishiga hamda uzoq muddatli ishlab chiqarish samaradorligiga xizmat qiladi. Ushbu omillar e-sportni barqaror iqtisodiy tizim sifatida rivojlantirishga yordam beradi.

E-sportning xalqaro mehnat bozoriga ta'siri ham sezilarli darajada ortib bormoqda. Xalqaro jamoalar, transchegaraviy shartnomalar va global loyihalar e-sport mutaxassislarining xalqaro miqyosda faoliyat yuritishiga imkon yaratadi. Bu holat milliy kadrlarning global raqobatbardoshligini oshiradi.

Shu bilan birga, e-sportni davlat darajasida qo'llab-quvvatlash iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omili hisoblanadi. Soliq imtiyozlari, grant dasturlari va huquqiy mexanizmlarning takomillashtirilishi e-sport sohasiga investitsiyalar oqimini kuchaytiradi. Natijada davlat va xususiy sektor o'rtasida samarali hamkorlik shakllanadi.

E-sportning uzoq muddatli rivojlanishi raqamli transformatsiya jarayonlari bilan chambarchas bog'liq. Raqamli infratuzilmaning rivoji, internet tezligining

oshishi va yangi texnologiyalarning joriy etilishi e-sport iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlaydi. Bu esa milliy iqtisodiyotning umumiy raqobatbardoshligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa sifatida ta'kidlash joizki, e-sport nafaqat sport yoki ko'ngilochar faoliyat turi, balki yuqori qo'shilgan qiymatga ega bo'lgan zamonaviy iqtisodiy soha hisoblanadi. Ushbu sohani ilmiy asosda rivojlantirish, investitsiya muhitini yaxshilash va inson kapitaliga e'tibor qaratish orqali e-sportni barqaror va daromadli iqtisodiy tarmoqqa aylantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Smith A. K. Telemedicine and Digital Sports Economy. Academic Press, 2021.
2. Vaynshteyn G. R. Kiber sport: nazariya va amaliyot. Moskva: GEOTAR-Media, 2019.
3. Jones D., Miller T. Economic Impact of Esports Industry. Journal of Digital Economy, 2020.
4. World Health Organization. Digital Health and Youth Development Report. Geneva, 2021.
5. O'zbekiston Respublikasi Sport vazirligi rasmiy veb-sayti.
6. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi ma'lumotlari.